

Sygn. akt *I ACa 49/15*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **SSA Ewa Staniszevska (spr.)**

Sędziowie: SA Jerzy Geisler

SA Małgorzata Kaźmierczak

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 2 czerwca 2015 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **E. L.**

przeciwko **W. N., K. F.**

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 15 października 2014 r. sygn. akt I C 1104/13

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od powódki na rzecz każdego z pozwanych 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;**

3. **przyznaje adwokat M. M. od Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Poznaniu) kwotę 3.321 zł (w tym podatek VAT) tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

SSA M. Kaźmierczak SSA E. Staniszevska SSA J. Geisler

Sygn. akt *I ACa 49/15*

UZASADNIENIE

Po ostatecznym sprecyzowaniu żądań powódka E. L. domagała się stwierdzenia nieważności umowy sprzedaży z dnia 6.10.2008 r., zawartej pomiędzy jej poprzednikiem prawnym M. K. (2) jako zbywcą a pozwanymi W. N. i K. F. jako nabywcami, w zakresie dotyczącym sprzedaży części działki nr (...), odpowiadającej wyodrębnionym z niej działkom (...), zapisanym w księdze wieczystej Kw nr (...). Na wypadek nieuwzględnienia powyższego żądania, powódka zgłosiła żądanie ewentualne ustalenia bezskuteczności tejże części umowy.

W uzasadnieniu pozwu i późniejszych pism procesowych wskazała, że w dniu 6.10.2008 r. M. K. (2) zawarł z pozwanymi umowę sprzedaży, mocą której zbył na ich rzecz własność nieruchomości położonej w C., gmina Ł., stanowiącej działkę nr (...). Powódka zaznaczyła, że powyższa umowa została zawarta już po wydaniu decyzji z dnia 6.06.2008 r. o ustaleniu lokalizacji drogi publicznej, obejmującej m.in. działkę nr (...) i po uzyskaniu przez ten akt administracyjny przymiotu ostateczności, co miało nastąpić – według inicjatorki procesu – już z dniem 30.06.2008 r. Powódka wskazała, że zbycie nieruchomości przez M. K. (2) po dniu 16.06.2008 r. było sprzeczne z prawem, bowiem naruszało art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 10.04.2003 r. o szczególnych zasadach przygotowywania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych. Z art. 12 ust. 4 tej ustawy wynikało, iż z chwilą uzyskania przez decyzję z dnia 6.06.2008 r. przymiotu ostateczności właścicielem nieruchomości z mocy prawa stał się Skarb Państwa. W ocenie powódki M. K. (2) nie był już odtąd uprawniony do jej zbycia, co musi skutkować stwierdzeniem bezskuteczności umowy z 6.10.2008 r., w przypadku nieuwzględnienia żądania stwierdzenia jej nieważności.

W odpowiedzi na pozew pozwani wnieśli o oddalenie powództwa i zasądzenie zwrotu kosztów procesu.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo i orzekł o kosztach postępowania. Podstawą powyższego rozstrzygnięcia były następujące ustalenia faktyczne:

M. K. (2) był właścicielem nieruchomości położonej w C., gmina Ł., stanowiącej działkę nr 3/4. W dniu 16.06.2008 r. Wojewoda (...) wydał decyzję nr (...) o ustaleniu lokalizacji drogi krajowej dla inwestycji polegającej na budowie obwodnicy wschodniej miasta P.. Decyzją tą zatwierdzono podział nieruchomości objętych lokalizacją drogi publicznej, który w odniesieniu do nieruchomości M. K. (2) przewidywał podział działki nr (...) na trzy mniejsze działki nr: (...), z czego działki nr (...) miały zostać przeznaczone pod budowę drogi, zaś działka (...) miała pozostać we władaniu dotychczasowego właściciela. Pismem z dnia 11.06.2008 r. Wojewoda (...) zawiadomił o wydaniu decyzji lokalizacyjnej właścicieli, których nieruchomości miały zostać przeznaczone pod budowę drogi. Przesyłka zawierająca zawiadomienie z dnia 11.06.2008 r. została odebrana przez żonę M. K. (2) w dniu 16.06.2008 r.

M. K. (2) nie zaskarżył decyzji z dnia 6.06.2008 r. Odwołanie od niej wniosły jednakże inne strony postępowania administracyjnego. Po rozpoznaniu tych środków zaskarżenia przez Ministra Infrastruktury, decyzja z dnia 6.06.2008 r. została utrzymana w mocy i jako taka stała się ostateczna w dniu wydania postanowienia przez organ II instancji, tj. w dniu 28.11.2008 r. Decyzja z dnia 6.06.2008 r. została opatrzona tzw. „klauzulą ostateczności”, tj. pieczęcią o treści „Niniejsza decyzja jest ostateczna, P., dnia 28.11.2008 r.”.

W dniu 6.10.2008 r. M. K. (2) przystąpił do aktu notarialnego sprzedaży i zbył swoją nieruchomość stanowiącą działkę nr (...) na rzecz pozwanych W. N. i K. F. za cenę 1.350.000 zł. Na dzień zawarcia umowy sprzedaży w księdze wieczystej jako wyłączny właściciel figurował M. K. (2) i nie znajdowały się w niej żadne obciążenia i wzmianki.

M. K. (2) zmarł w dniu 20.02.2009 r. Jego spadkobiercami ustawowymi zostali: żona U. K. w części 1/4 oraz dzieci: E. L., E. O., J. K., M. K. (3), M. K. (4), R. W. oraz R. K. – każde w części 3/28.

Pozwani wystąpili do Wojewody (...) o odszkodowanie za wywłaszczenie nieruchomości nabytej w dniu 6.10.2008 r. i takie odszkodowanie otrzymali. Powódka wystąpiła do Wojewody (...) o wypłatę odszkodowania za wywłaszczenie działek nr (...), powołując się na swoje następstwo prawne po M. K. (2). Organ administracji umorzył postępowanie w sprawie wypłaty odszkodowania, wskazując, że odszkodowanie za wywłaszczenie przedmiotowych działek zostało już wypłacone pozwanym, którzy wylegitymowali się umową nabycia nieruchomości z dnia 6.10.2008 r. Decyzja organu I instancji została utrzymana w mocy przez organ II instancji. W uzasadnieniu decyzji wskazano, że w przypadku stwierdzenia przez sąd cywilny bezskuteczności przedmiotowej umowy istnieje możliwość wszczęcia w trybie nadzorczym postępowania dotyczącego prawidłowości decyzji ustalającej odszkodowanie na rzecz pozwanych.

Decyzją Wójta Gminy Ł. z dnia 22.11.2011 r. powódka została zobowiązana do zapłaty na rzecz Gminy Ł. 8.356,45 zł tytułem opłaty planistycznej.

Wobec powyższych ustaleń Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że zarówno żądanie zasadnicze, jak i ewentualne nie zasługiwało na uwzględnienie. W pierwszej kolejności Sąd wskazał, że E. L. nie posiadała pełnej legitymacji czynnej do występowania w niniejszej sprawie, bowiem w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że sprawa dotycząca stwierdzenia nieważności lub bezskuteczności umowy wymaga łącznego występowania w charakterze powodów lub pozwanych wszystkich uczestników skarżonej czynności, gdyż wyrok będzie dotyczył niepodzielnie wszystkich współuczestników. W niniejszej sprawie po stronie sprzedających występował jedynie M. K. (5), a zatem to on – do chwili swej śmierci – samodzielnie posiadał legitymację czynną do zaskarżenia umowy z dnia 6.10.2008 r. Z chwilą śmierci zbywcy w ogół jego praw i obowiązków wstąpili jego spadkobiercy (w tym powódka). Stwierdzenie nieważności umowy z 6.10.2008 r. odniosłoby jednakże niepodzielny skutek nie tylko w stosunku do E. L., ale i w stosunku do pozostałych spadkobierców. Wyrok uwzględniający powództwo kształtowałby łącznie i niepodzielnie sytuację prawną wszystkich spadkobierców M. K. (5), bowiem niwecząc z mocą *ex tunc* stosunek obligacyjny wykreowany umową sprzedaży, kształtowałby jednocześnie wspólne wszystkim spadkobiercom skutki prawne stwierdzenia nieważności umowy, tj. w szczególności odpowiedzialność za zwrot ceny, czy też odpowiedzialność odszkodowawczą za sprzedaż prawa, które zbywcy nie przysługiwało. Sąd Okręgowy wskazał przy tym, że nie miała racji powódka, jakoby współuczestnictwo jednolite i konieczne wszystkich spadkobierców zbywcy nie było wymagane w niniejszej sprawie z tego względu, iż wyrok stwierdzający nieważność umowy posiada rozszerzoną skuteczność (*erga omnes*). Przymiot rozszerzonej skuteczności wyroków stwierdzających nieważność umowy wiąże się bowiem z możliwością powołania się na nie wobec osób trzecich, tj. osób, których sytuacja prawna nie jest bezpośrednio kształtowana przez dane orzeczenie i które w stosunku do tej sytuacji pozostają w układzie zewnętrznym. Tymczasem współspadkobierców M. K. (2) nie można traktować jako osoby pozostające „na zewnątrz” sytuacji prawnej ukształtowanej wyrokiem ustalającym nieważność lub bezskuteczność umowy, gdyż są oni bezpośrednimi adresatami normy prawnej wynikającej z tego rodzaju orzeczenia. Sytuacja prawna pozostałych spadkobierców jest równorzędna z pozycją inicjatorki procesu, nie mogą być oni zatem postrzegani jako „osoby trzecie”. Sąd wskazał, że za przyjęciem współuczestnictwa jednolitego i koniecznego po stronie powodowej wszystkich współspadkobierców M. K. (2) przemawiał również charakter żądania powódki, które w swej istocie było niepodzielne i jednolite. Ponadto czynność zmierzająca do stwierdzenia nieważności umowy nie należy do tzw. „czynności zachowawczych”, wyróżnianych w odniesieniu do działań jednego ze współwłaścicieli mających na celu zachowanie wspólnego prawa. Nie powinno się bowiem problematyki kształtowania stosunków zobowiązaniowych (ich unicestwienia) kojarzyć z kategorią czynności „zmierzających do zachowania wspólnego prawa”. Czym innym są bowiem działania właściciela (lub jego następcy prawnego) zmierzające do wydobycia przedmiotu współwłasności czy ujawnienia faktu własności w księdze wieczystej, a czymś zgoła innym są czynności zmierzające do unicestwienia wspólnego prawa (odstąpienie od umowy, wypowiedzenie umowy). Żądaniem stwierdzenia nieważności, a ewentualnie bezskuteczności umowy z dnia 6.10.2008 r. powódka dążyła tymczasem nie do odzyskania prawa własności, lecz przeciwnie, do ustalenia, iż jej poprzednik prawny w ogóle nie był już właścicielem działki nr 3/4 w chwili dokonania jej sprzedaży, bowiem był nim Skarb Państwa.

Skoro więc warunkiem skutecznej reprezentacji strony powodowej w niniejszej sprawie było współwystępowanie w procesie wszystkich spadkobierców M. K. (2), a żaden ze spadkobierców pomimo zawiadomienia przez Sąd nie wstąpił do procesu, to niepełna legitymacja czynna powódki nie została uzupełniona.

W dalszej kolejności Sąd uznał, że powództwo podlegało oddaleniu także z uwagi na jego merytoryczną bezzasadność. Powódka ostatecznie określiła swój interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w domaganiu się ustalenia nieważności, a ewentualnie bezskuteczności umowy, powołując się na zamiar dochodzenia odszkodowania za wywłaszczenie na drodze administracyjnej. Sąd ustalił, że przepis art. 5 spec-ustawy z 10.04.2003r., w jego brzmieniu obowiązującym w okresie od 16.12.2006 r. do 10.09.2008 r., (a zatem w momencie odebrania przez U. K. zawiadomienia o wydaniu decyzji lokalizacyjnej), regulował zasady wszczęcia postępowania o ustalenie lokalizacji drogi krajowej, wskazując wymogi formalne wniosku o wszczęcie tego postępowania oraz skutki zawiadomienia o jego wszczęciu. Art. 5 ust. 6 spec-ustawy, na którego naruszenie przez strony umowy powoływała się powódka, stanowił, iż z dniem zawiadomienia, o którym mowa w ust. 5, nieruchomości stanowiące własność Skarbu Państwa, objęte wnioskiem o wydanie decyzji o ustaleniu lokalizacji drogi, nie mogą być przedmiotem obrotu w rozumieniu przepisów o gospodarce nieruchomościami. Z kolei art. 5 ust. 7 spec-ustawy doprecyzowywał skutki zbycia nieruchomości po

dniu zawiadomienia, wskazując, że czynność prawna dokonana z naruszeniem zakazu, o którym mowa w ust. 6, jest nieważna. Analiza powyższych przepisów doprowadziła sąd do wniosku, iż regulują one sytuację prawną wyłącznie gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa, a nie innych podmiotów. W żadnym zaś razie z powyższych przepisów nie można było wnioskować, że ich regulacje rozciągają się także na nieruchomości M. K. (2) jako jego własność prywatną.

Sąd I instancji wskazał, że na nieważność umowy z dnia 6.10.2008 r. nie mógł wpływać również brak zgody żony W. N. na odpłatne nabycie przez niego nieruchomości. W sprawie nie znajdowały zastosowania przepisy art. 37 k.r.o., albowiem działka nr (...) nie została nabyta przez pozwanego W. N. do majątku wspólnego małżonków, lecz do jego majątku osobistego, co jednoznacznie wynika z oświadczeń małżonków N. złożonych w formie aktu notarialnego, potwierdzających nabycie przedmiotowych nieruchomości do majątku osobistego ww. Ponieważ akt notarialny jest dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 k.p.c., powódka mogła wzruszyć prawdziwość zawartych w nim oświadczeń jedynie w drodze przeciwdowodu. Tymczasem E. L. ograniczyła się do samego tylko zakwestionowania prawdziwości przedmiotowych oświadczeń, nie wyjaśniając nawet, z czego wywodzi swoje zarzuty. Nawet gdyby zaś przyjąć, że działka nr (...) weszła do majątku wspólnego małżonków N., a nie do majątku osobistego pozwanego W. N., to i tak zarzut nieważności umowy z dnia 6.10.2008 r. nie mógłby zostać uwzględniony, a to wobec treści art. 37 § 2 i 3 k.r.o. Brak zgody małżonka na dokonanie czynności prawnej nie powoduje sam w sobie jej nieważności. O nieważności czynności prawnej można mówić dopiero wtedy, gdy kontrahent zażąda potwierdzenia czynności przez małżonka, a małżonek ten odmówi lub też wyznaczony mu termin upłynie bezskutecznie. Powódka tymczasem nie żądała od A. N. stosownego potwierdzenia umowy z dnia 6.10.2008 r., a zatem opierany przez nią na tej podstawie zarzut nieważności umowy należałoby i tak uznać co najmniej za przedczesny. Równocześnie małżonka pozwanego złożyła oświadczenie dalej idące, to znaczy poświadczające wyłączenie przedmiotowej nieruchomości z majątku wspólnego.

Wobec oddalenia żądania o stwierdzenie nieważności umowy, Sąd dokonał analizy zgłoszonego przez inicjatorkę procesu żądania ewentualnego dotyczącego stwierdzenia bezskuteczności umowy, także i w tym zakresie powództwo uznając za niezasadne. Wskazał, że powódka błędnie utrzymywała, że decyzja lokalizacyjna z dnia 6.06.2008 r. stała się ostateczna już z dniem 30.06.2008 r., a zatem w 14 dni po odebraniu zawiadomienia przez żonę M. K. (2). Ostateczności decyzji wynika wyraźnie z pieczęci organu, który ją wydał i który dokonał stwierdzenia jej ostateczności w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Opatrzanie decyzji tego rodzaju stwierdzeniem stanowi w istocie zaświadczenie w rozumieniu art. 217-219 k.p.a. Przepisy regulujące postępowanie administracyjne, w tym k.p.a., nie przewidują bowiem procedury nadawania klauzuli ostateczności decyzjom administracyjnym, w szczególności klauzula taka nie jest nadawana w drodze decyzji lub postanowienia. Ze złożonego przez powódkę dokumentu w postaci decyzji lokalizacyjnej z dnia 6.06.2008 r. wynikało jednoznacznie, że stała się ona ostateczna z dniem 28.11.2008 r. w odniesieniu do całości jej treści. Zaświadczenie to jest z kolei dokumentem urzędowym, a zatem w myśl art. 244 § 1 k.p.c. stanowi dowód tego, co w nim zostało urzędowo stwierdzone. Z kolei w myśl art. 252 k.p.c., strona, która zaprzecza prawdziwości dokumentu urzędowego albo twierdzi, że zawarte w nim oświadczenia organu, od którego dokument ten pochodzi, są niezgodne z prawdą, winna okoliczności te udowodnić. E. L. obciążała ciężar wykazania, że decyzja z 6.06.2008 r. zyskała przymiot ostateczności w stosunku do działki nr (...) rzeczywiście w innej dacie, aniżeli zostało to stwierdzone w przystawionej na niej pieczęci. Tymczasem powódka nie zaoferowała na tę okoliczność żadnego dowodu. Jediną formą skutecznego wzruszenia zaświadczenia o ostateczności znajdującego się na decyzji jest uzyskanie przez powódkę zaświadczenia zgodnie z oczekiwaną przez nią treścią. Powódka takiego zaświadczenia nie przedstawiła, ani nawet się o nie starała. W ocenie Sądu Okręgowego sąd cywilny nie ma w tym zakresie kompetencji, by dokonywać własnych ustaleń w zakresie ostateczności decyzji administracyjnej, w sytuacji gdy organ administracyjny zaświadczył ostateczność w ustalonej przez niego dacie.

Ponieważ powództwo o ustalenie bezskuteczności umowy podlegało oddaleniu, Sąd Okręgowy wskazał, że bezprzedmiotowa stała się ocena zarzutu pozwanym dotyczącego rękopisów publicznej wiary ksiąg wieczystych. Ubocznie jedynie wskazał, że powódka nie przedstawiła okoliczności faktycznych, które nakazywałyby wyłączyć rękopisy wiary publicznej ksiąg wieczystych wobec pozwanym.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. i odstąpił od obciążenia powódki kosztami wyłożonymi przez pozwanych.

W apelacji od powyższego wyroku powódka, zaskarżając go w całości zarzuciła:

- naruszenie art. 72 § 2 k.p.c. i art. 73 §2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że w sprawie zachodzi czynne współuczestnictwo konieczne jednolite wymagające występowania po stronie powodowej wszystkich spadkobierców zmarłego M. K. (5),

- naruszenie art. 178 Konstytucji RP w zw. z art. 365 k.p.c. i art. 110 k.p.a. oraz w zw. z art. 16 k.p.c. i art. 129 § 2 k.p.a., a także art. 217 – 219 k.p.a. w zw. z art. 244 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, że Sąd orzekający związany jest poświadczeniem ostateczności decyzji lokalizacyjnej Wojewody (...) z dnia 6 czerwca 2008 r. wskazującym na ustalenie się tej decyzji z dniem 28 listopada 2008 r. nadając temu poświadczeniu charakter zaświadczenia uregulowanego przepisami art. 217 – 219 k.p.a. i dokumentu, o którym mowa w art. 244 § 1 k.p.c.,

- naruszenie art. 12 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowywania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych oraz art. 5 ust. 5 – 7 ww. ustawy poprzez błędne przyjęcie, że w chwili zawierania zaskarżonej umowy sprzedaży prawo do działek nr (...) przysługiwało M. K. (5), a nie Skarbowi Państwa i nie mają zastosowania w sprawie przepisy art. 5 ust. 5-7 ustawy oraz art. 458 k.c. i art. 155 k.c.,

- naruszenie art. 244 k.p.c. poprzez przyjęcie, że akt notarialny zakupu nieruchomości z 19 września 2013 r. i złożone w nim oświadczenia małżonków N. mają moc dokumentu urzędowego w rozumieniu ww. przepisu, a jego wzruszenie jest możliwe jedynie w drodze przeciwdowodu,

- naruszenie art. 6 ust. 1 i 2 u.k.w.ih poprzez przyjęcie, że powódka nie przytoczyła okoliczności faktycznych, które nakazywałyby wyłączyć rękojmię wiary publicznej ksiąg wieczystych wobec pozwanych.

Wobec powyższego apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uwzględnienie jej powództwa w zakresie roszczenia głównego oraz zasądzenie od pozwanych kosztów postępowania za obie instancje, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Pozwani wnieśli o oddalenie apelacji i zasądzenie na ich rzecz zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Ustalenia faktyczne Sądu I instancji zostały wyprowadzone z niebudzącej zastrzeżeń oceny dowodów dlatego Sąd Apelacyjny przyjął je za własne i uczynił integralną częścią swoich rozważań. W świetle tych ustaleń nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art.72 par.2 i 73 par.3 k.p.c. Słusznie bowiem Sąd I instancji ocenił, że zarówno w sprawie wywodzonej z treści art.58 par.1 i 2 k.c. o ustalenie nieważności umowy przeniesienia własności nieruchomości, jak i w sprawie wywodzonej z treści art. 59 k.c. o uznanie bezskuteczności umowy przeniesienia własności nieruchomości – występuje współuczestnictwo materialne konieczne wymagające udziału w procesie wszystkich kontrahentów kwestionowanej umowy. Jak już wielokrotnie wskazywano w orzecznictwie i literaturze przedmiotu, źródłem współuczestnictwa koniecznego może być istota spornego stosunku prawnego lub odpowiedni przepis ustawy. Umowa o przeniesienia własności nieruchomości kształtuje sytuację prawną obu stron umowy sąd w sprawach o ustalenie jej nieważności lub bezskuteczności, które zmierzają do zmiany ukształtowanej umową sytuacji prawnej tych stron, przy czym wspólnie, w tym także wspólnie po każdej z nich w przypadku wystąpienia wielu podmiotów po jednej stronie – udział wszystkich jej kontrahentów w procesie jest konieczny. Nie może przy tym budzić wątpliwości, że przedmiotem umowy przeniesienia własności nieruchomości są prawa majątkowe. W przypadku więc śmierci kontrahenta umowy, w wymienionych procesach muszą uczestniczyć wszyscy jego spadkobiercy jako następcy prawni praw i obowiązków majątkowych zmarłego (art. 922 k.c.). W realiach sprawy chybione są wywody apelującej, w których odwołuje się do treści art. 209 k.c. i wyrażonego na jego tle orzecznictwa.

Trafnie bowiem Sąd I instancji wskazał, że czym innym są działania właściciela zmierzające do zachowania wspólnego prawa własności od działania zmierzającego do ustalenia, że prawo własności nie przysługuje żadnemu ze współwłaścicieli bądź jest nieskuteczne wobec osoby trzeciej. Te ostatnie działania w żaden sposób nie prowadzą do zachowania wspólnego prawa, o czym mowa w art. 209 k.c. Podnoszony przy tym argument skarżącej o możliwości ubiegania się przez następców prawnych zmarłego M. K. (2) o odszkodowanie od Skarbu Państwa za nieruchomości jest bez znaczenia dla oceny, czy w sprawie zachodzi współuczestnictwo konieczne po stronie powodowej, ponieważ nie odnosi się do przedmiotu sporu lecz do jednej z możliwych konsekwencji orzeczenia uwzględniającego powództwa, stanowiącej przy tym wymaganą art.189 k.p.c. materialno prawną przesłankę powództwa o ustalenie. Powoływany przez skarżącą fakt, że każdy kto ma w tym interes prawny może powoływać się na bezwzględną nieważność lub nieskuteczność czynności prawnej, nie stoi w sprzeczności z wymogiem, iż w procesie o ustalenie nieważności umowy przeniesienia własności lub jej bezskuteczności konieczny jest udział wszystkich stron umowy tj. podmiotów, których praw w sposób niepodzielny wyrok ma dotyczyć.

Podobnie chybione jest powoływanie się przez skarżącą do stanowiska orzecznictwa, który na tle wykładni art.1035 k.c. dopuścił możliwość dochodzenia przez jednego ze spadkobierców roszczeń, ponieważ odnosiło się ono do świadczeń podzielnych co w rozpatrywanej sprawie nie zachodzi.

W zakresie zgłoszonego powództwa ewentualnego o uznanie umowy przeniesienia własności nieruchomości za bezskuteczną dodatkowo wskazać należy, że powódka formułując to żądanie w piśmie procesowym z dnia 6 sierpnia 2013r. (k – 60), na którego treść powołuje się we wnioskach apelacyjnych, nie podała osoby lub osób, w stosunku do których domaga się uznania bezskuteczności umowy. Tak określone żądanie, jako nie zawierające wymaganych treścią art.59 k.c. elementów koniecznych do prawidłowej oceny jego zasadności, także z tego powodu nie zasługiwało na uwzględnienie. Nadto, zakładając nawet, że żądanie to odnosiło się do powódki bądź wszystkich spadkobierców wskazać należy, że spadkobiercy kontrahenta umowy, jako następcy prawni jego praw i obowiązków, nie są osobami trzecimi wobec stron umowy. Tymczasem roszczenie, o którym mowa w art. 59 k.c. przysługuje osobie trzeciej wobec stron kwestionowanej przez nią umowy.

Już z wyżej przedstawionych powodów apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Niezależnie od powyższego, Sąd Apelacyjny uznał także za bezzasadne zarzuty naruszenia art.178 Konstytucji w zw. z art.365 k.p.c. i art.110 kpa oraz art.16 k.p.c. , art.129 par.2 k.p.a. oraz art.217 – 219 k.p.a. w zw. z art.244 k.p.c., a nadto art.12 ust.1 i 4, art.5 – 7 ustawy z dnia 10.04.2003r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych zmierzające do podważenia ustalenia Sądu I instancji, że decyzja lokalizacyjna z dnia 6.06.2008r. stała się ostateczna z dniem 28.11.2008r. i co za tym idzie, że 6.10.2008r. tj. w dniu zawarcia kwestionowanej umowy przeniesienia własności nieruchomości właścicielem nieruchomości był M. K. (5).

Prawidłowo Sąd I instancji uznał, że w sprawie brak było podstaw do przyjmowania innej daty uostatecznienia decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej od wskazanej w zaświadczeniu organu administracyjnego. W swoich wywodach stanowiących uzasadnienie tych zarzutów, powódka powołuje się na bezskuteczny wpływ terminu do zaskarżenia decyzji administracyjnej przez ówczesnego (...), ostatecznie więc na dzień 30.06.2008r. Z tą datą, zdaniem powódki, przedmiotowa nieruchomość przeszła z mocy prawa na Skarb Państwa. Takie stanowisko nie znajduje jednak umocowania w przepisach prawa. Zgodnie z art. 12 ust.4 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003r. o szczegółowych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych w brzmieniu obowiązującym w czerwcu 2008r (Dz. U. z 2003, Nr.80, poz,721 ze zmianą z Dz.U.2006, Nr. 220, poz.1601) - nieruchomości wydzielone liniami rozgraniczającymi teren, o których mowa w ust.2 stają się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa w odniesieniu do dróg krajowych z dniem, w którym decyzja o ustaleniu lokalizacji drogi stała się ostateczna, za odszkodowaniem ustalonym w odrębnej decyzji, o której mowa w art.18 i 18a odpowiednio przez wojewodę lub starostę.

Po nowelizacji ustawy opublikowanej w Dz. U. z 2008r., Nr 154, poz.958, z dniem 10 września 2008r. art.12 ust.4 stanowił, że nieruchomości lub ich części , o których mowa w art.11f ust.1 pkt.6 stają się z mocy prawa własnością

Skarbu Państwa w odniesieniu do dróg krajowych z dniem, w którym decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej stała się ostateczna.

W żadnym przypadku (podobnie zresztą jak w późniejszych zmianach ustawy) ustawodawca nie wiązał skutku w postaci przejścia własności danej nieruchomości wymienionej w decyzji na Skarb Państwa z upływem terminu do jej zaskarżenia przez jej właściciela. Skutek ten związał z jednym zdarzeniem, tożsamym dla wszystkich właścicieli bez względu na skorzystanie przez nich w możliwości zaskarżenia decyzji, w postaci uostatecznienia się decyzji o ustaleniu lokalizacji drogi.

Poza argumentami Sądu I instancji, nie było więc też żadnych przyczyn, dla których mogłaby być poddawana w wątpliwość data wskazana w zaświadczeniu organu administracyjnego.

W końcu, całkowicie dowolny w świetle treści oświadczenia małżonki W. N. zawartego w akcie notarialnym z dnia 19 września 2013r. jest zarzut naruszenia art.244 k.p.c. i oparte na nim twierdzenia jakoby przedmiotowa umowa jest nieważna bo została zawarta bez zgody małżonki.

Po pierwsze, zgodnie z art.2 par.2 ustawy z dnia 14 lutego 1991r. Prawo o notariacie (Dz. U. 2014, poz.164) czynności notarialne dokonane przez notariusza mają charakter dokumentu urzędowego. Prawidłowo zatem Sąd I instancji wskazał, że wyposażone są one w moc dowodową przysługującą każdemu dokumentowi urzędowemu ze wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami procesowymi (por. np. postanowienie S.N. z dnia 28.06.2000r. sygn. akt IV CKN 1083/00).Po drugie, z treści oświadczenia małżonki jasno wynika jej wiedza i zgoda na dokonanie czynności prawnej. Z przyczyn wyżej przedstawionych Sąd Apelacyjny w pełni podzielił wnioski prawne Sądu Okręgowego i na podstawie art. 385 k.p.c. apelację oddalił jako bezzasadną. O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 108 par.1 k.p.c., art. 98 par. 1 i 3 k.p.c. w zw. z par.6 pkt.6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym Sąd orzekł na podstawie par.19 pkt.1 w zw. z par.6 pkt.6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

SSA M. Kaźmierczak SSA E. Staniszewska SSA J. Geisler

--	--	--